

УДК 378.091.32:316.774:004

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-22>

ЛЕКЦІЯ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Мізіук Вікторія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри математики, інформатики та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
miziviki@ukr.net
orcid.org/0000-0001-8291-6597

У статті розкрито авторський підхід до підготовки й проведення лекційних занять у закладах вищої освіти в умовах змішаного навчання. Визначено, що розвиток цифрових технологій, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, поширення електронних освітніх ресурсів відкритого доступу, а також необхідність дотримання парадигми компетентнісного підходу в процесі підготовки фахівців зумовлюють пошук нових форм взаємодії викладачів і студентів. На основі аналізу наукових досліджень виявлено, що лекція як форма заняття посідає важливе місце в системі підготовки фахівців протягом багатьох століть. Беручи до уваги, що у сучасному цифровому суспільстві лекція перестає бути єдиним джерелом отримання знань, акцентована цінність її з боку ознайомлення студентів з основними науковими й теоретичними положеннями предметної галузі. Зауважено, що зменшення кількості годин на лекційні заняття і збільшення їх на самостійну роботу не вирішує проблему пасивності студентів під час слухання лекцій, адже самостійну роботу важко контролювати, а за відсутності у студентів мотивації до навчання і навичок самостійно вчитися якість їх підготовки значно страждає. Обґрунтовано, що застосування інтерактивних лекцій ефективно за умов попереднього ознайомлення студентів з матеріалом теми, за наявності у них навичок критичного мислення й вироблення комунікаційних умінь.

Автором наголошено, що змішане навчання сприяє підвищенню ефективності самостійної роботи, організації різних форм і методів активного пізнання й творчої роботи студентів, у тому числі й під час лекційних занять. Наведено результати експериментальної роботи з провадження технологій змішаного навчання у підготовці й проведенні лекцій з курсу «Методика навчання інформатики». Запропоновано авторську структуру підготовки до проведення лекцій за допомогою електронного середовища LMS Moodle, приклади різнорівневих завдань, які варто пропонувати перед лекцією, під час її читання і після неї. Результати дослідження дали змогу автору зробити висновки, що змішане навчання компенсує невеликі часові обсяги лекційних занять за допомогою інформаційної підтримки у вигляді електронного освітнього ресурсу, забезпечить налаштування інтерактивної взаємодії студентів і викладача у процесі навчання, а використання системи Moodle допоможе педагогу наповнити курс різноманітними завданнями та налаштувати комунікацію зі студентами з метою збільшення продуктивної взаємодії лектора з аудиторією та перевірки рівня засвоєння матеріалу.

Ключові слова: компетентнісний підхід, навички XXI століття, методика підготовки і проведення лекцій, підготовка вчителів інформатики, різнорівневі завдання до лекції, під час лекції та після неї, LMS Moodle.

LECTURE IN A MODERN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION IN A MIXED LEARNING ENVIRONMENT

Miziuk Viktoriia Anatoliivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Mathematics,
Informatics and Information Activity
Izmail State University of Humanities
miziviki@ukr.net
orcid.org/0000-0001-8291-6597

The article reveals the author's approach to the preparation and conduct of lectures in institutions of higher education in a mixed learning environment. It is determined that the development of digital technologies, the introduction of information and communication technologies in the educational process, the spread of electronic educational resources of open access, as well as the need to comply with the paradigm of competence-based approach in the process of training specialists determine the search for new forms of interaction between teachers and students. Based on the analysis of scientific research, it is revealed that the lecture as a form of occupation

holds an important place in the system of training specialists for many centuries. Taking into account that in the modern digital society, a lecture is no longer the only source of knowledge, its value from the side of familiarizing students with the main scientific and theoretical provisions of the subject area is emphasized. It is noted that reducing the number of hours for lectures and increasing them for independent work does not solve the problem of students' passivity while listening to lectures, because independent work is difficult to control, and in the absence of students' motivation to learn and skills to learn independently, the quality of their training significantly suffers. It is proved that the use of interactive lectures is effective if students are first acquainted with the material of the topic, if they have critical thinking skills and develop communication skills.

The author notes that mixed learning contributes to the effectiveness of independent work, the organization of various forms and methods of active learning and creative work of students, including during lectures. The results of experimental work on the implementation of mixed learning technologies in the preparation and conduct of lectures on the course "Methods of teaching computer science" are presented. It is offered to implement author's structure of preparation for lectures using the electronic environment LMS Moodle, examples of multi-level tasks that should be offered before the lecture, during the reading and after it. The results of the study allowed the author to conclude that mixed learning will make up a small temporary amounts of lectures through information support in the form of e-learning resources, ensure the setup of interactive communication between students and the lecturer in the learning process, and the use of Moodle helps educator to fill a variety of course tasks and to configure the communication with students to increase productive interaction of the lecturer with the audience and test the level of mastering the material.

Key words: *competence approach, skills of the XXI century, methods of preparing and conducting lectures, training of computer science teachers, multi-level tasks for the lecture, during the lecture and after it, LMS Moodle.*

Вступ

Вища освіта за останні десятиліття піддається постійному аналізу й реформуванню з метою підвищення її якості. Вступивши в європейський освітній простір, виші набули завдання з формування нової системи забезпечення гарантій якості освіти. Це потребує змін у всіх складниках освітнього менеджменту, починаючи від організаційної структури закладів до зміни форм освітнього процесу. Передумовами цього стало багато факторів. Так, в умовах стрімкого зростання інформаційних ресурсів Інтернету змінюються форми й способи передачі знань. Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у систему освіти сприяє розвитку електронних освітніх ресурсів (ЕОР) і відкритого їх доступу. Радикальні зміни відбулися у формах комунікації учасників освітнього процесу, які порівняно із традиційною комунікацією все активніше переносяться в електронне середовище і здобувають специфічні риси. Електронне навчання поступово впроваджується в освітній процес і сприяє розвитку таких форм навчання, як дистанційне і змішане. Крім того, організація освітнього процесу з дотриманням парадигми компетентного підходу міняє акцент із застосування в навчанні пояснювально-ілюстративного методу на поширення інтерактивних методів і технологій, які розвивають у студентів навички XXI сторіччя.

Зазначені вище зміни відбуваються на тлі перерозподілу годин навчального навантаження у бік збільшення самостійної роботи

студентів, причому найчастіше шляхом зменшення годин на аудиторні заняття.

Таким чином, розвиток цифрових технологій, впровадження ІКТ в освітній процес, розвиток ЕОР і багато супутніх факторів зумовлюють зміни у формах взаємодії викладача і студентів у всіх видах освітньої діяльності й насамперед у методиці підготовки й проведенні лекційних занять.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Нові підходи до організації й проведення лекцій розглядають сучасні українські науковці (В.О. Алексєєв, В.Ю. Биков, В.Л. Калашник, Т.П. Кривенький, О.Г. Олексієнко, О.М. Семенов, А.Т. Цвігун та ін.) і закордонні вчені (Т.Г. Мухина, А.Л. Назаренко, О.В. Ощепкова, Е.І. Підберезіна, С.В. Титова, І.Г. Устинова та ін.). Науковці стверджують, що лекція у цифровому суспільстві перестає бути єдиним джерелом інформації і висловлюють думку про необхідність змінити способи організації навчання у закладах вищої освіти, академічні форми і насамперед академічну лекцію. Авторами пропонується впровадження різних видів інтерактивних лекцій через зниження кількості лекцій до мінімуму або перехід на електронний формат подання матеріалу. Поділяючи думки вчених, вважаємо:

1) зменшення кількості лекційних годин не сприятиме розвитку у студентів, особливо молодших курсів, здатності орієнтуватися в зростаючому обсязі інформації, формуванню професійних компетентностей;

2) у сучасних навчальних планах підготовки фахівців уже збільшено кількість годин на самостійну роботу (приблизно до 60% на денній і до 90% на заочній формах навчання);

3) самостійна робота студентів є найменш контрольованою, а тому за відсутності мотивації до навчання, невироблення навичок самостійно вчитися якість освіти значно постраждає.

2. Методологія та методи

А тому постає нагальна потреба в розробці й використанні в освітньому процесі нових форм, методів і технологій активного контекстного навчання, в удосконаленні традиційних форм лекцій, їх поєднанні з електронною формою подання. Найбільш дієвим у цьому напрямі вважаємо змішаний підхід, який інтегрує традиційні й дистанційні форми навчання, враховує можливості й ефективність кожної з цих форм, специфічні особливості предметних галузей, технічні й кадрові можливості освітніх установ.

Мета статті полягає у розкритті значення лекції як форми навчання, пошуку умов, у разі дотримання яких лекція набуває інтерактивності, формує у здобувачів освіти вміння вчитися самостійно й протягом життя в умовах змішаного навчання.

3. Результати та дискусії

Лекції в системі вищої освіти посідають важливе місце в підготовці фахівців. У словнику іншомовних слів О.С. Мельничука лекція тлумачиться як «публічний виступ з певного питання; одна з основних форм поширення політичних і наукових знань; виклад програмної теми навчального предмета або проблеми (навчальна, академічна лекція)» (Мельничук, 1974: 452). Ці визначення підкреслюють значення лектора у наданні певної інформації для певної аудиторії. У підручниках з педагогіки вищої освіти лекція трактується у найбільш вузькому значенні. Так, за словами В.А. Гладуш і Г.І. Лисенко, лекція є «провідною формою організації процесу навчання у виші, <...> забезпечує системне подання наукових знань у викладенні науково-педагогічних працівників» (Гладуш, Лисенко, 2014: 92), а С.С. Вітвицька підкреслює значення лекції через її особливості: «це стрункий систематичний і системний виклад певної наукової проблеми або її частки» (Вітвицька, 2006: 168). Повне визначення лекції як форми організації освітнього процесу подано у підручнику М.М. Фіцули, в якому вчений розкриває всі сутнісні особливості лекції, а саме «логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, теми чи

розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідності наочною та демонструванням дослідів» (Фіцула, 2006: 117).

У вищезгаданих підручниках вказано, що лекцію використовують як форму навчання протягом багатьох століть. Таке довге використання лекційної форми навчання пояснюється її економічністю, під якою розуміється найшвидший спосіб усвідомлення слухачами значного обсягу інформації, ніж за той самий час самостійної роботи (Фіцула, 2006: 118).

Вченими зауважується, що, дотримуючись таких принципів викладу лекції, як науковість, системність, доступність, ґрунтовність, зв'язок матеріалу з професійною діяльністю, проблемність, толерантність наукової дискусії, комунікативна співпраця тощо (Головенкін, 2019; Гладуш, Лисенко, 2014; Фіцула, 2006), викладач може пояснити великий обсяг інформації й подати її на високому науково-методичному рівні.

Цінність лекцій у тому, що, слухаючи, студенти ознайомлюються з основними науковими й теоретичними положеннями предметної галузі, їх прикладним аспектом і перспективами розвитку. Крім того, матеріал лекції формує наукові погляди й переконання студентів, уміння критично оцінювати набуту інформацію, усвідомлення свого місця й призначення у професійному напрямі, що значно залежить від вміння лектора організувати й стимулювати мислення та творчу думку здобувачів освіти (Вітвицька, 2006: 169–173; Головенкін, 2019: 100; Гладуш, Лисенко, 2014: 92).

Зауважимо, що під час викладання навчальних курсів у закладах вищої освіти лекція має переважно таку традиційну форму: в аудиторії присутня група студентів і один лектор. Лектор виступає головним джерелом інформації, іноді застосовує технічні засоби навчання; студенти по ходу лекції щось конспектують, оцінювання студентів по ходу лекцій відсутнє. Така форма проведення лекційних занять останнім часом піддається критиці, особливо у контексті компетентнісного підходу.

Істотними недоліками традиційної лекції вчені називають:

- привчає студентів до пасивного, некритичного сприймання навчального матеріалу (Фіцула, 2006: 118; Вітвицька, 2006: 171);
- гальмує бажання самостійно працювати (Фіцула, 2006: 118);
- обмеженість застосування на лекції активних видів діяльності студентів залишає студентів на репродуктивному рівні пізнавальної діяльності (Головенкін, 2019: 98);
- темп читання лекції, як правило, орієнтований на середнього студента; він не

враховує індивідуальні особливості сприймання (Головенкін, 2019: 98)

Слід зазначити, що вченими здебільшого відзначається у традиційній лекції пасивність слухачів. Як зауважує А.Т. Цвігун, це призводить до того, що «після лекції з усього обсягу інформації студенти можуть відтворити лише 10–15%» (Цвігун, 2019: 194).

Для вирішення зазначених вище проблем учені пропонують застосувати в освітньому процесі різні форми інтерактивних лекцій: лекцію-візуалізацію, лекцію-діалог, лекцію-дискусію, проблемну лекцію, лекцію-пресконференцію, лекцію-консультацію, лекцію із запланованими помилками, лекцію вдвох та інші (Калашник, 2018: 82; Цвігун, 2019: 193). Багато вчених говорять, що названі лекції дають змогу значно підвищити творчий потенціал аудиторії, допомагають послідовному переходу від простої передачі інформації до активного засвоєння змісту лекційного курсу із включенням механізмів занурення студента у науковий, професійно-практичний або життєвий контекст через життєві ситуації. Та повністю погоджуючись, хочемо зауважити, що для ефективного проведення подібних лекцій студент має володіти певним матеріалом з теми, навичками критичного мислення, вміти правильно налаштувати комунікацію у разі виникнення суперечливих питань.

Отже, підсумовуючи сказане вченими стосовно академічної лекції, можемо звернути увагу, що вона є формою систематичного, послідовного і швидкого надання інформації з певної теми курсу, орієнтує в основному матеріалі й показує приклад наукового стилю подання інформації. Проте погоджуємось, що ступінь засвоєння матеріалу студентами після проведення лекцій є недостатнім. Крім того, стандартний спосіб її проведення, тобто читання лекції без урахування індивідуальних особливостей слухачів, навіть у разі високого рівня майстерності педагога, не формує у студентів навичок вчитися самостійно, що актуально нині.

Ось тут знадобляться цифрові технології та змішана технологія навчання, які допомагають організувати освітній процес, у тому числі й проведення лекцій так, щоб отримати бажаний результат.

Під змішаним навчанням ми розуміємо «процес набуття учнями знань, умінь і навичок, що супроводжується раціональним поєднанням традиційних та електронних технологій, доцільно організований і планомірно здійснюваний учителем на основі інноваційних технологій» (Мізюк, 2019: 174). У цьому процесі сучасні ІКТ відкривають

доступ до джерел інформації з різних сторін, у різних формах, допомагають налагодити ефективну взаємодію суб'єктів навчання, підвищити ефективність самостійної роботи, організувати різні форми й методи активного пізнання й творчої роботи, а застосування інноваційних педагогічних технологій активізує процес формування професійних умінь і розвиток особистих компетенцій.

Під час професійної діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті було проведено низку досліджень, що мали на меті розглянути ефективність проведення лекційних занять в умовах змішаного навчання, за якого лекції набувають нової форми та доповнюються інтерактивністю.

На початковому етапі було проаналізовано навчальні плани підготовки бакалаврів освітньої програми «014.09 Середня освіта: Інформатика» за останній навчальний рік. Під час аналізу враховано, що навчальна дисципліна за специфікою може бути теоретичною (наприклад, «Педагогіка», «Психологія», «Методика навчання інформатики» тощо) або практичного напрямку підготовки (наприклад, «Програмування», «Інтернет-технології та ресурси», «Бази даних та інформаційні системи» тощо). Це значно змінює співвідношення між лекційними і практичними заняттями (див. таблицю 1).

З таблиці видно, що відсоток лекційних занять у загальній кількості годин на дисципліну становить від 25% до 7% на денній формі навчання і від 10% до 9% на заочному навчанні. Як зауважують деякі колеги, «часом катастрофічно не вистачає часу на повідомлення основного матеріалу курсу, який вивчається. А тому певні питання треба переносити на самостійну роботу студентів, які іноді не зовсім дисципліновано підходять до виконання певного виду роботи».

На наш погляд, відзначені вище організаційно-часові рамки об'єктивно не забезпечують умов для послідовного і глибокого викладу навчального матеріалу на аудиторних лекційних заняттях. Внаслідок цього лекція втрачає функцію докладного висвітлення багатьох тем навчальної дисципліни і набуває здебільшого орієнтаційну функцію.

У результаті проведеного аналізу навчальних планів і отриманих даних опитування було вирішено апробувати змішане навчання на декількох курсах як експеримент. Передбачалося, що в умовах змішаного навчання невеликі часові обсяги лекційного матеріалу компенсуються за

Таблиця 1

**Співвідношення лекційних та аудиторних годин
до годин загальної кількості курсу**

Характер курсу за специфікою	Відсоток у навчальному плані – у відношенні кількості лекційних годин до загальної кількості			
	годин на курсі		аудиторних годин	
	денна форма навчання	заочна форма навчання	денна форма навчання	заочна форма навчання
теоретичний	25% – 16%	10% – 9%	50% – 39%	50% – 44%
практичний	15% – 7%	10% – 9%	33% – 17%	46% – 25%

допомогою інформаційної підтримки у виді ЕОР, що має забезпечити налаштування інтерактивної взаємодії студентів і викладачів у процесі навчання.

Наступним етапом дослідження стала реалізація курсу «Методика навчання інформатики» за технологією змішаного навчання протягом 2019–2020 навчального року. Електронним середовищем розгортання курсу вибрано LMS Moodle, що пропонує широкий спектр інструментів для створення електронних курсів, організації взаємодії між викладачами й студентами.

На рисунку 1 представлено фрагмент лекційного розділу до курсу «Методика навчання інформатики», реалізованого у середовищі Moodle-ІДГУ.

Технологія підготовки до лекції полягає в тому, що викладач не лише дає студентам доступ до конспекту лекції, а й складає різного виду завдання, які поділено за часом на «До лекції» і «Після лекції». Для студентів ці завдання подаються у певний час, тобто до і після лекції. Це легко зорганізується за допомогою можливостей системи Moodle, адже треба призначати видимість елементів курсу за призначеним часом. До матеріалів лекції додаються презентації, посилання на відеоресурси, обов'язкові для вивчення питання із самопідготовки, завдання на аналіз одного-двох джерел тощо. Завдання мають різний ступінь складності, що дає змогу враховувати рівень підготовленості студентів і підходити до організації з позиції персоніфікованого навчання.

Так, завдання «До лекції» за характером мали такі формулювання: ознайомитися з нормативним документом і дати відповідь на певне запитання, знайти визначення певному терміну, перелічити ознаки поняття, оформити список (наприклад, методів, про які йдеться у тексті), знайти відповідність між терміном і його визначенням тощо. Більше зусиль у студентів вимагають завдання типу: продумайте власні приклади, заповніть таблицю, складіть історичний ланцюг, з'ясуйте думку автора

статті про ..., знайдіть автора фрази, накресліть схему взаємозв'язку, розробіть кілька запитань до аудиторії. До інтерактивних завдань на цьому етапі було віднесено: завдання на заповнення пропусків, дешифрування, виявлення недостатніх даних до поданих текстів, схем, рисунків тощо.

Завдання «Після лекції» мали також різні рівні складності. Наприклад, скласти словник понять з теми або тести за вивченим матеріалом, що мають на меті закріпити матеріал і перевірити рівень його засвоєння. Прикладами творчих завдань є підготовка власної презентації або альтернативної доповіді щодо питання лекції, складання ланцюжка понять, хмарки термінів; добір до питання статті, які його розширюють, і порівняння думки авторів з текстом лекції; складання чек-листу з використання на уроці певного методу і т.п.

Під час проведення лекції викладач організує заняття, використовуючи як результати роботи студентів до лекції, так і нові завдання. Ефективним виявилось використання різних видів інтерактивних лекцій, про які йшлося вище, однак студенти, на відміну від попередньої ситуації, вже мали певну готовність до сприйняття інформації, до участі в обговоренні дискусійних питань. Завдання, які використовували безпосередньо на лекціях, у загальному вигляді мали формулювання: доведіть значущість, інтерпретуйте вислів вченого, спрогнозуйте подальші дії вчителя, поясніть причини, запропонуйте альтернативу, алгоритм дій тощо.

Результати проведеного дослідження засвідчили, що змішана форма навчання дає змогу організувати повноцінну навчальну діяльність студентів, навіть в умовах зменшення числа аудиторних годин. Така робота показала, що побудова лекційного курсу на основі технологій змішаного навчання сприяє кращому засвоєнню матеріалу, суттєво економить аудиторний час шляхом зменшення «сліпого» конспектування і збільшення продуктивної взаємодії лектора з аудиторією. Використання LMS

moodle_idgu Українська (uk) Вікторія Мізюк

Методика навчання інформатики_2020

Інформаційна сторінка / Мої курси / МНІ 2020

Курс МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ

Лектор: к.пед.н., доц. Мізюк Вікторія Анатоліївна
Асистент лектора: викл. Дмитрієва Марина Вікторівна

Інформаційний розділ

- Анотація курсу
- Програма курсу
- Основні література до курсу
- Термінологічний словник
- Інтернет джерела до лекцій і семінарів

Тема 1. Інформатика та методика її навчання в системі наук сучасного інформаційного суспільства

Лекція 1. Інформатика та методика її навчання в системі наук сучасного інформаційного суспільства

Завдання для обов'язкового виконання

- Завдання "До лекції" № 1
- Завдання "Після лекції" № 1
- Тест. Тема 1.
- Форум до теми 1.

*** **

Тема 3. Засоби навчання інформатики

Лекція 3. Засоби навчання. Інформаційні засоби навчання

- Презентація "Класифікація засобів"
- Презентації "Інформаційні засоби навчання"
- Презентація "Технічні засоби навчання"

Завдання для обов'язкового виконання

- Завдання "До лекції" № 3.
- Завдання "Після лекції" № 3.
- ТАБЛИЦЯ обрання індивідуальних тем для виконання практичних завдань
- ТЗН - тренування
- Тест. Засоби навчання

Рис. 1. Фрагмент курсу «Методика навчання інформатики» у середовищі Moodle-ІДГУ

Moodle допомагає педагогу налаштувати електронний курс і наповнити його різноманітними завданнями.

Висновки

Отже, традиційна лекція як форма викладання має незаперечні переваги, до яких відносять: швидкість способу подання інформації, ефективність розкриття професійної спрямованості курсу, прямий особистий вплив лектора на студентську аудиторію. Проте є суттєвий недолік – пасивність студента на лекції. Отже, варто ставити питання про внесення змін у методику проведення таких лекцій. Поєднання традиційних та електронних технологій дає змогу в організації

освітнього процесу активізувати найсильніші сторони і мінімізувати слабкі. Лекція в умовах змішаного навчання не змінює базову організаційну форму вишівського навчання, залишаючи замість неї інформативну, виховну й комунікативну функції, але змінює якість надання освітніх послуг, збільшує її інформативність й інтерактивність. І знову є кілька питань, які потребують подальшого дослідження, а саме: розрахунок мінімальної кількості лекційних годин, достатньої для засвоєння курсу в умовах змішаного навчання; підрахунок часу й зусиль викладача на перевірку завдань до і після лекцій; проведення інтерактивних лекцій тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
2. Гладуш В.А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навчальний посібник. Дніпропетровськ : ТОВ «Роял Принт». 2014. 416 с.
3. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
4. Калашник В.Л., Олексієнко О.Г. «Ідеальна» лекція у вищій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* № 151 (1), С. 82–84. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151(1)_20) (дата звернення: 20.07.2020).
5. Мельничук О.С. Словник іншомовних слів. Київ : «Українська радянська енциклопедія», 1974. 865 с.
6. Мізюк В.А. Змішане навчання як інноваційний підхід інтеграції навчального процесу у закладах освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки.* 2019. № 3. С. 172–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2019_3_31 (дата звернення: 20.07.2020).
7. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.
8. Цвігун А.Т., Євстафієва Ю.М., Бучковська В.І. Лекції і їх ефективність у вищій школі. *Проблеми підготовки фахівців-аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти* : зб. наук. праць. Ч. 1. Тернопіль. 2019. С. 193–195. URL: <http://188.190.33.55:7980/jspui/bitstream/123456789/6667/1/193-195.pdf> (дата звернення: 20.07.2020).

REFERENCES

1. Vityvtska, S.S. (2006). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: pidruchnyk [Fundamentals of higher school pedagogy]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
2. Hladush, V.A., Lysenko, H.I. (2014). *Pedahohika vyshchoi shkoly: teoriia, praktyka, istoriia: navchalnyi posibnyk [Pedagogy of high school: theory, practice, history]*. Dnipropetrovsk: TOV “Roial Prynt” [in Ukrainian].
3. Holovenkin, V.P. (2019). *Pedahohika vyshchoi shkoly: pidruchnyk [Pedagogy of high school]*. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho [in Ukrainian].
4. Kalashnyk, V.L., Oleksienko, O.H. (2018). “Idealna” leksiia u vyshchii shkoli [“Ideal” lecture in the high school]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu.* Ser.: Pedahohichni nauky, 151 (1), 82–84 [in Ukrainian].
5. Melnychuk, O.S. (1974). *Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]*. Kyiv: “Ukrainska radianska entsyklopediia”. 865 s. [in Ukrainian].
6. Miziuk, V.A. (2019). *Zmishane navchannia yak innovatsiinyi pidkhid intehratsii navchalnoho protsesu u zakladakh osvity [Blended learning as a modern educational technology for integrating the learning process in education institutions]*. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho.* Ser.: Pedahohichni nauky, 3, 172–177 [in Ukrainian].
7. Fitsula, M.M. (2006). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school]: navchalnyi posibnyk*. Kyiv: “Akademvydav” [in Ukrainian].
8. Tsvihun, A.T., Yevstafieva, Yu.M., Buchkovska, V.I. (2019). *Leksii i yikh efektyvnist u vyshchii shkoli [Lectures and their effectiveness in high school]*. *Problemy pidhotovky fakhivtsiv-aharariiv u navchalnykh zakladakh vyshchoi ta profesiinoi osvity*, 1, 193–195 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.08.2020.

The article was received 6 August 2020.